

SOSYAL HİZMET UZMANLARININ BİLİRKİŞİLİK UYGULAMALARINA DAİR BİR ARAŞTIRMA

A STUDY ABOUT EXPERT WITNESS PRACTICES OF SOCIAL WORKERS

Özkan Bilgin, Öğr. Gör.

Sosyal Hizmetler Bölümü, Gümüşhane Üniversitesi

Mehmet Kılıç, Öğr. Gör.

Sosyal Hizmetler, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi

Makale Bilgisi / Article Info

Alındı/Received: 15/10/2018

Kabul/Accepted: 30/12/2018

Öz. Sosyal hizmet uzmanları adli sosyal hizmet alanında bilirkişi olarak çeşitli sosyal hizmet vakaları ile çalışmaktadır. Bilirkişilik konusu ülkemizde kanun koyucular tarafından son yıllarda yeniden ele alınarak çeşitli düzenlemelerin yapıldığı bir alandır. Bilirkişilik alanında sosyal hizmet uzmanlarının karşılaştığı sorunların ise araştırılması ve yeni bilirkişilik düzenlemesinin sosyal hizmet uzmanları tarafından nasıl karşılandığının bilimsel araştırmalarla ortaya konulması gerekmektedir. Yalnızca bu yöntemle yeni bilirkişilik uygulamasının sosyal hizmet uzmanlarının ihtiyaçlarına cevap veren bir düzenleme olup olmadığı değerlendirilebilir. Ülkemizde sosyal hizmet uzmanlarının bilirkişilik uygulamaları konusunda yapılan ilk araştırma olma özelliği taşıyan bu araştırmada sosyal hizmet uzmanlarının bilirkişilik uygulamaları, korunmaya ihtiyacı olan çocuk, suça sürüklenen çocuk, çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulması, velayet belirlenmesi, evlat edinme, vasi tayini ve aile hukukundan doğan yükümlülüğün ihlali konularında yapılmıştır. Sosyal hizmet uzmanlarının %95'inin mahkeme boyutunda, %88'inin müracaatçı boyutunda çeşitli sorunlarla karşılaştığı; sosyal hizmet uzmanlarının %68'inin yeni bilirkişilik düzenlemesini ihtiyaçlara cevap vermeyen bir düzenleme olarak gördüğü sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmaya katılan sosyal hizmet uzmanlarının tamamı adli sosyal hizmet alanında bilirkişi olarak görev aldığı halde, yalnızca %25'inin bilirkişilik siciline kayıtlı olması dikkate değer bir diğer sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır. Yapılan bu araştırmada, sosyal hizmet uzmanlarının bilirkişilik uygulamalarında karşılaştığı sorunlar tespit edilmeye çalışılmış ve yeni bilirkişilik düzenlemesinin bilirkişilik uygulamalarına ne ölçüde etki ettiği değerlendirilmiştir.

Anahtar sözcükler: adli sosyal hizmet, bilirkişilik, sosyal inceleme raporu

Abstract. Social workers work as experts in the field of forensic social work with various social work cases. The subject of expertise is an area where various regulations have been made by the legislators in our country in recent years. In the field of expertise, it is necessary to investigate the problems faced by social workers and how the new expert regulation is met by the social workers. Only through with this method whether the new expert practice is an arrangement that responds to the needs of social workers can be assessed. In this study, which is the first research conducted on the expert practices of social workers. In our country, expertise of social services experts is conducted on the child who needs to be protected, the child who is dragged into crime, the delivery of children and the establishment of a personal relationship with the child, the determination of the custody, the adoption, the determination of the guardian and the obligation arising from the family law. violation matters. It was concluded that 68% of the social workers considered the new expert regulation as a non-responsive regulation, 95% of the social workers were faced with court problems and 88% faced various problems in the client dimension. Although all of the social workers who participated in the research were experts in the field of forensic social service, only 25% of them were registered in the expert record. In this study, it was studied to determine the problems faced by social workers in the application of expertise and the extent to which the new expert regulation had an effect on the expertise practices.

Key Words: forensic social work, expertise, social inquiry report.

GİRİŞ

ADLİ SİSTEM İÇERİSİNDE BİLİRKİŞİLİĞİN TANIMI VE TÜRKİYE'DE BİLİRKİŞİLİK UYGULAMALARI

Ülkemizde 2016 yılı öncesi bilirkişilik uygulamaları, 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı *Ceza Muhakemesi Kanununun* 64'üncü maddesine dayanılarak çıkartılan *Ceza Muhakemesi Kanununa Göre İl Adli Yargı Adalet Komisyonlarınca Bilirkişi Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik* ile yürütülmekteydi. Yönetmeliğin hükümlerine göre çözümlü bir uzmanlığı, özel veya teknik bilgiyi gerektiren ve bu konularda sözlü veya yazılı olarak görüşüne başvurulacak gerçek veya tüzel kişilerden bilirkişi olmak isteyenlerin, her yıl için İl Adli Yargı Adalet Komisyonu'nun ilan ettiği tarihlerde bilirkişi listelerine başvuruda bulunması gerektiği belirtiliyordu. Yönetmeliğin 6.maddesinde belirlenen bilirkişi listesine kabul şartlarında yer alan *başvuru tarihinde yirmi beş yaşından küçük olmamak, bilirkişilik yapacağı alanda en az üç yıl mesleki deneyime sahip olmak* şartlarının 24.11.2016 tarih ve 29898 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Bilirkişilik Kanunu ve 03.08.2017 tarih ve 30143 sayı ile uygulamaya konulan Bilirkişilik Yönetmeliği ile değiştirilmesi, yeni bilirkişilik uygulamasında yapılan ilk değişiklikler olarak göze çarpmaktadır.

Bu kapsamda 2016 yılında çıkarılan Bilirkişilik Kanunu ve 2017 yılında çıkarılan Bilirkişilik Yönetmeliği ile bilirkişiliğin tanımı yapılarak bilirkişinin görevi, yükümlülükleri ve sorumlulukları yeniden düzenlenmiştir. Yeni Bilirkişilik Kanunu ve Bilirkişilik Yönetmeliğinde yine bilirkişi, *"Çözümü uzmanlığı, özel veya teknik bilgiyi gerektiren hâllerde oy ve görüşünü sözlü veya yazılı olarak vermesi için başvuru gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi"* olarak tanımlanmıştır (Madde 2/1-b; Madde 4/1-c). Yapılan tanımlamanın ardından, bilirkişi olarak görev alacak kişi için aynı kanun ve yönetmelikte *"Temel İlkeler"* başlığı altında bilirkişinin *"Görevini dürüstlük kuralları çerçevesinde bağımsız, tarafsız ve objektif olarak yerine getireceği; raporunda çözümlü uzmanlığı, özel veya teknik bilgiyi gerektiren hususlar dışında açıklama yapamayacağı, hukuki nitelendirme ve değerlendirmelerde bulunamayacağı; kendisine tevdi olunan görevi bizzat yerine getirmekle yükümlü olduğu, görevinin icrasını kısmen yahut tamamen başka bir kimseye devredemeyeceği; görevi sebebiyle kendisine tevdi edilen bilgi ve belgelerin veya öğrendiği sırların gizliliğini sağlamakla yükümlü olduğu, bu yükümlülüğünün bilirkişilik görevi sona erdikten*

sonra da devam edeceği” belirtilmiştir (Madde 3; Madde 5). Bu açıklamalar kapsamında hukuk sistemi içinde yer alan bilirkişinin, görev aldığı konularda “hukuki nitelendirme ve değerlendirmede bulunamayacağı” hükmü, onu tamamen kendi uzmanlık alanına iten ve sadece yetkinlik alanında yapacağı değerlendirmelerle yükümlü kılan bir madde olarak yorumlanmaktadır.

Ayrıca alanında uzman her meslek grubu kendi mesleki etik ilke ve değerlerinden sorumlu olduğu gibi, Bilirkişilik Kanunu ve Bilirkişilik Yönetmeliği’nde tanımlandığı üzere kamu görevi icra ettiğinden dolayı, Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik’te düzenlenen etik ilkelere uymakla da yükümlüdürler.

Yeni bilirkişilik kanunu ve yönetmeliği ile ilk olarak bilirkişilik alanında kurumsal bir yapılanmanın oluşturulduğu, ikinci olarak da bilirkişinin nitelikleri konusunda yeni bir düzenlemeye gidildiği görülmektedir. Yeni bilirkişilik kanunu ile Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü bünyesinde Bilirkişilik Daire Başkanlığı kurulmuş ve Bölge Adliye Mahkemeleri bünyesinde de Bilirkişilik Bölge Kurulları oluşturulmuştur. Böylece bakanlık düzeyinde Bilirkişilik Daire Başkanlığınca yürütülen merkezi işlemler taşrada İl Adli Yargı Adalet Komisyonları’ndan alınarak Bölge Adliye Mahkemeleri bünyesinde oluşturulan Bilirkişilik Bölge Kurulları’na devredilmiştir. Adalet Bakanlığı tarafından Ulusal Yargı Ağı Projesi olan UYAP sistemi üzerinde Bilirkişi Portalı oluşturularak, bilirkişiliğe kabul edilen kişilerin bilirkişilik sicil numarası ile UYAP üzerinde tanımlanması sağlanmıştır. Böylece bilirkişilerin UYAP Bilirkişi portalı aracılığı ile UYAP’a girişleri sağlanarak mahkemeler tarafından bilirkişi görevlendirmelerinin bu sistem aracılığıyla yapılması, bilirkişilerin görevlendirme bilgileri ve görevlendirildikleri dosya bilgilerine bu sistem üzerinden ulaşmaları ve düzenledikleri bilirkişi raporlarını yine bu sistem üzerinden göndermeleri amaçlanmıştır.

Aşağıda yer alan tabloda Bilirkişilik Bölge Kurulları ve bölge kurullarına bağlı olan iller verilmiştir.

Tablo. 1 Bölge Bilirkişilik Kurulları ve bağlı olan iller

Bilirkişilik Bölge Kurulları	Bağlı Olan İller
Adana	Adana, Hatay, Mersin, Osmaniye, Niğde
Ankara	Ankara, Aksaray, Bartın, Bolu, Çankırı, Düzce, Eskişehir, Karabük, Karaman, Kastamonu, Kayseri, Kırıkkale, Kırşehir, Konya, Nevşehir, Sivas, Yozgat, Zonguldak
Antalya	Antalya, Afyonkarahisar, Burdur, Denizli, Isparta
Bursa	Bursa, Balıkesir, Bilecik, Çanakkale, Kütahya, Yalova
Erzurum	Erzurum, Ağrı, Ardahan, Artvin, Bayburt, Bingöl, Bitlis, Erzincan, Gümüşhane, Hakkâri, Iğdır, Kars, Muş, Tunceli, Van
Gaziantep	Gaziantep, Adıyaman, Batman, Diyarbakır, Elazığ, Kahramanmaraş, Kilis, Malatya, Mardin, Siirt, Şanlıurfa, Şırnak
İstanbul	İstanbul, Edirne, Kırklareli, Kocaeli, Sakarya, Tekirdağ
İzmir	İzmir, Aydın, Manisa, Muğla, Uşak
Samsun	Samsun, Amasya, Çorum, Giresun, Ordu, Rize, Sinop, Tokat, Trabzon

(Bilirkişilik Daire Başkanlığı, 2018)

Yeni bilirkişilik uygulamasına göre mahkemeler tarafından yapılan bilirkişi görevlendirmelerinin öncelikli olarak Bilirkişilik Bölge Kurulu'na kayıtlı olan ve sicil numarası bulunan bilirkişiler arasından yapılması gerekmektedir. İhtiyaç duyulan özel ve teknik bilgi sahibi bilirkişinin dâhil olunan Bilirkişilik Bölge Kurulu'nda bulunmaması halinde mahkemenin en yakın Bilirkişilik Bölge Kurulu listesine başvurması; ihtiyaç duyulan bilirkişinin buna rağmen bulunamaması halinde mahkeme tarafından alanında yetkin olan özel ve teknik bilgi sahibi kişinin bilirkişi olarak görevlendirebileceği; mahkemenin ise görevlendirdiği bu bilirkişiyi Bilirkişilik Bölge Kurulu'na bildirmesi belirtilmiştir.

Bilirkişilik konusunda bakanlık teşkilatı ve taşra teşkilatı düzeyinde yapılan düzenlemelerle birlikte göze çarpan ikinci düzenleme bilirkişiliğe kabul şartlarında yapılan değişikliklerdir. Yeni bilirkişilik kanunu ve yönetmeliğinde, bilirkişiliğe kabul şartlarında yapılan *bilirkişilik temel eğitimini tamamlamak, bilirkişilik yapacağı uzmanlık alanında en az beş yıl fiilen çalışmış olmak ya da daha fazla çalışma süresi belirlenmiş ise bu süre kadar fiilen çalışmış olmak* değişiklikleri göze çarpmaktadır.

2016 yılı öncesi mevzuatta bulunan hükümlere göre en az 3 yıl olan mesleki tecrübe şartının 2016 yılında yapılan değişiklikle birlikte 5 yıla çıkarıldığı, bilirkişilik listesine başvurabilmek için uzmanlık alanında en az 5 yıl mesleki tecrübeye sahip kişilerin Adalet Bakanlığı'nca yetki verilen bir kurumdan 18 saati teorik ve altı saati uygulamalı olmak üzere en az 24 ders saatinden oluşan bilirkişilik temel eğitimi almasının zorunlu hale getirildiği görülmektedir. 2016 yılı öncesi bilirkişi olma şartlarında yer alan, başvuru tarihinde yirmi beş yaşından küçük olmamak şartının da yeni düzenleme ile kaldırıldığı görülmektedir. Bu düzenlemelerin yan sıra yeni bilirkişilik listelerinin 3 yıllık sürelerle oluşturulacağı belirtilmiş ve bilirkişilere cezai ve hukuki sorumluluklar yüklenmiştir. Bilirkişilik uygulama yönetmeliğinin 58/1.maddesinde belirtildiği üzere *“Bilirkişi, Türk Ceza Kanunu anlamında kamu görevlisi”* olarak sayıldığından *“Bilirkişinin kasten gerçeğe aykırı mütalaada bulunması halinde bilirkişinin Türk Ceza Kanunu'nun 276.maddesine göre sorumlu tutulduğu ve bilirkişinin kasten veya ağır ihmal suretiyle düzenlemiş olduğu gerçeğe aykırı raporun, hükme esas alınmasıyla zarar görmüş olanların bu zararın tanzimi için Devlete tazminat davası açabileceği ve bu zararın ise bilirkişiye rücu edileceği”* belirtilmiştir (Madde 58/2-3-4). Hukuki anlamda ise *“Bilirkişinin hukuki sorumluluğu, düzenlediği rapordan kaynaklı zararlar ile sınırlıdır ve bilirkişinin kasten gerçeğe aykırı vermiş olduğu raporun esas alındığı hükmün kesinleşmesi, yargılamanın iadesi sebebi teşkil etmektedir”* (Bilirkişilik Temel Eğitimi Kaynak Kitabı, s.77-78).

Bilirkişilerin cezai ve hukuki sorumlulukları bulunduğu gibi bazı yetkileri de bulunmaktadır. Görevi ile ilgili olan bu yetkileri *ücret ve giderlerin ödenmesini talep yetkisi, çekinme yetkisi, bilgi alma yetkisi ve inceleme konusunu teşkil eden nesne yahut kişi üzerinde bazı tasarruflarda bulunabilme yetkisi*'dir (Bilirkişilik Temel Eğitimi Kaynak Kitabı, s.59). Bununla birlikte bilirkişiler *“tanıklıktan çekinme sebeplerine veya mahkemece kabul edilebilecek diğer bir sebebe dayanarak bilirkişilik görevini ifadan kaçınabilir”* (a.g.e., s.61).

Bilirkişilerin yapmış olduğu görev kapsamında Adalet Bakanlığı tarafından 14.04.2018 tarih ve 30391 sayı ile Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 2018 yılı Bilirkişilik Asgari Ücret Tarifesi ile bilirkişilere ödenecek ücret ve giderlerin miktarı ile bunların ödenmesine ilişkin usul ve esaslar da belirlenmiştir. Bu doğrultuda bilirkişilik ücreti, sosyal hizmet uzmanlarının bilirkişi olarak sıklıkla görev aldığı Asliye

Hukuk Mahkemelerinde görülen dava ve işler için 315,00 TL, Aile Mahkemesinde görülen dava ve işler için 250 TL, Asliye Ceza Mahkemelerinde görülen dava ve işler için 315,00 TL olarak belirlenmiştir. Adli ve İdari Yargı alanında yürütülen her türlü bilirkişilik faaliyetine ilişkin bilirkişi ücretlerinin, bilirkişinin sarf etmiş olduğu emek ve zaman gözetilerek, bu tarife kapsamında belirlenmesi ve ödenmesi belirtilmiştir.

ADLİ SOSYAL HİZMET ALANINDA BİR UYGULAMA BİÇİMİ OLARAK SHU'LARIN BİLİRKİŞİLİK UYGULAMALARI

Adli sosyal hizmet, ABD'de yer alan Ulusal Adli Sosyal Hizmet Organizasyonu (NOFSW) tarafından *"Kanun ve adli sistemlerle ilgili konu ve sorunlara yönelik bir sosyal hizmet uygulamasıdır. Bu mesleğin uygulama alanı, ceza ehliyeti ya da sorumluluğu için değerlendirilen ya da tedavi edilen suçlulara yönelik hastanelerden psikiyatrik kliniklere kadar uzanmaktadır. Yine aynı organizasyona göre, adli sosyal hizmet uygulamacısının işlevi; adli mekanizma ile ilgili çeşitli birimlere (mahkeme, savcılık, kanun uygulayıcılar, avukatlar vs.) yönelik danışma, eğitim ve rehabilitasyon sağlamayı içermektedir."* şeklinde tanımlanmaktadır (NOFSW, 2015; akt. Gönültaş, 2016). Adli sosyal hizmet içerisindeki uygulamalardan yalnızca bir bölümünü oluşturan sosyal hizmet uzmanlarının bilirkişilik uygulamaları ise, çeşitli sebeplerle hukuk sistemine temas eden farklı müracaatçı grupları ile sosyal hizmetin bilgi, beceri ve değer temelinde mülakatlar yaparak ya da adli sistem içerisinde müracaatçının temsiliyeti aşamasında bulunarak, müracaatçının kendi kaderini tayin hakkı ilkesi çerçevesinde önerilerde bulunmak ya da değerlendirmeler sunmaktır. Sosyal hizmet mesleğinin bilimsel bakış açısı ile bilirkişilik uygulamalarını gerçekleştiren sosyal hizmet uzmanı bu görevini (1) rapor düzenleyerek, (2) sözlü beyan olarak ya da (3) mağdurun beyanına eşlik ederek yerine getirmektedir.

Bilirkişilik uygulamalarında görevini rapor düzenleyerek yerine getiren sosyal hizmet uzmanı, *sosyal hizmet disiplini ve mesleğinin bir etkinliği olarak* (Uluğtekin, 2011, s.214) Sosyal İnceleme Raporu (SİR) düzenlemektedir. Sosyal hizmet mesleğinin kendi bilimsel yöntemlerini kullanarak sistematik bilgiye ulaştığı SİR'ler (Uluğtekin, 2011, s.219) hukuk sistemi içinde sosyal hizmet uzmanının bilimsel değerlendirme, tespit ve önerilerini temsil eden legal bir belgedir. Adli sistem içinde bazı zamanlarda mesleki görüşünü, tespitini ve değerlendirmesini sözel olarak ifade eden sosyal hizmet uzmanı, bazı zamanlarda da mağdur olan müracaatçının beyanı

sırasında yanında yer almaktadır. Mağdur bir birey olarak beyanı alınan müracaatçının beyanına eşlik eden sosyal hizmet uzmanı, müracaatçı tarafından baskı mekanizması olarak hissedilen adli sistem karşısında müracaatçıya destek vererek, temel hak ve özgürlükleri çerçevesinde içinde bulunduğu psiko-sosyal durumuna uygun bir şekilde kendini ifade etmesine yardımcı olmaktadır.

Sosyal hizmet uzmanının adli sistem içerisinde görev aldığı sosyal hizmet vakalarında birçok farklı rolü olmaktadır. Bunlar arasında danışmanlık rolü, grup danışmanlığı rolü, topluma uyum sağlama çalışmaları, kaynaklarla buluşturma rolü örnek olarak verilebilmektedir. Sosyal hizmet uzmanının rolleri, sunulan hizmet kapsamında farklı müracaatçı grupları için yönergelerle belirlenmiş hizmetlerdir. Bu kapsamda, bilirkişilik alanında da bilirkişi olarak sosyal hizmet uzmanından beklenen roller tanımlanmıştır.

Adli sosyal hizmet uygulamasında sosyal hizmet uzmanının bilirkişilik uygulamaları, çoğunlukla değerlendirme ve tespit odaklı olmaktadır. Bu değerlendirme ve tespitler, sosyal hizmet mesleğinin bilgi-beceri ve değerleri çerçevesinde, sosyal hizmet uzmanı tarafından yerine getirilmektedir. Sosyal hizmet uzmanı, görev aldığı vaka ile ilgili olarak var olan durumun değerlendirmesi ve tespitini yaparak adli makamlar tarafından gerçekleştirilecek yasal süreçlere müracaatçı ile ilgili öneriler getirir ve değerlendirmeler yapar. Böylece mesleki bakış açısı ile değerlendirdiği sosyal hizmet vakalarını, kanun koyucular önünde sosyal hizmet bakış açısıyla temsil eder. Bu temsiliyet, sosyal hizmetin temel değerleri arasında yer alan bireyin kendi kaderini tayin hakkı göz önünde bulundurularak müracaatçının üstün yararı kapsamında yapılır. Bir anlamda sosyal hizmet uzmanı, bazı zamanlarda müracaatçılar tarafından baskı mekanizması olarak hissedilen kanun koyucular önünde sosyal hizmetin savunuculuk rolünü de üstlenebilir. Ancak uzmanın temsil ettiği esas rol, sosyal hizmet vakasına sosyal hizmet bakış açısıyla bakarak kanun koyucular tarafından sorulan soruları mesleki değerlendirme ile cevaplamasıdır.

Bilirkişilik uygulamalarında çeşitli sosyal hizmet vakalarıyla çalışan sosyal hizmet uzmanlarından farklı görevleri yerine getirmeleri, değerlendirmeler yaparak önerilerini bulunmaları beklenebilir. Bu görevler şu şekilde açıklanabilir:

- Türk Medeni Kanunu kapsamında ebeveynlerin aile hukukundan doğan yükümlülüklerini ihlal ettiği konularda değerlendirmeler yapmak ve önerilerde bulunmak.
- Türk Medeni Kanunu kapsamında boşanma davalarında veya velayetle ilgili bir davada, bakım verenin ebeveynlik kapasitesini değerlendirmek, bu değerlendirme kapsamında çocuk hakkında velayet düzenlemesine ilişkin değerlendirme ve önerilerde bulunmak.
- Türk Medeni Kanunu kapsamında velayet düzenlemelerinde, çocuğun yüksek yararını gözeterek çocukla kişisel ilişki kurulması düzenlemesine ilişkin değerlendirme ve önerilerde bulunmak
- Türk Medeni Kanunu ve diğer hukuki düzenlemeler kapsamında evlat edinme süreçlerine ilişkin değerlendirme ve önerilerde bulunmak.
- Türk Medeni Kanunu kapsamında çocukla kişisel ilişki kurma hakkı verilen ancak bu hakkı çeşitli sebeplerle engellenen bireylerin icra yolu ile çocukla kişisel ilişki kurması aşamasında İcra ve İflas Kanunu'na göre çocuğun yanında bulunmak.
- Çocuk Koruma Kanunu kapsamında suç mağduru olan veya suça sürüklenen çocukla ilgili değerlendirmeler yaparak güvenlik tedbirleri veya koruyucu-destekleyici tedbirlere ilişkin önerilerde bulunmak.
- Çocuk Koruma Kanunu kapsamında korunmaya ihtiyacı olan çocukla ilgili değerlendirmeler yaparak koruyucu ve destekleyici tedbirlere ilişkin önerilerde bulunmak.
- Ceza Muhakemesi Kanunu kapsamında mağdur çocukların veya işlenen suçun etkisiyle psikolojisi bozulmuş olan diğer mağdurun tanık olarak dinlenmesi sırasında yanında bulunmak.
- Türk Medeni Kanunu'na göre küçüklük ya da kısıtlılık gibi bazı nedenlerden dolayı vasi tayin edilmesi konusunda mahkemeye değerlendirme ve önerilerde bulunmak.

Adli sosyal hizmet alanında bilirkişi olarak yukarıda belirtilen görevleri yerine getiren sosyal hizmet uzmanı, görevlendirildiği sosyal hizmet vakalarına ilişkin değerlendirme ve önerilerinin tamamına yakınına hazırlayacağı bir rapor ile görevlendirmeyi yapan mahkemeye sunar. Ancak mağdur beyanı sırasında çocuğun

veya suçtan zarar görmüş diğer bireylerin ifadesinin alınmasında ya da mahkeme sürecinde beyanların alınması aşamasında değerlendirme ve önerilerini sözlü bir şekilde ifade eder. Sosyal hizmet uzmanının mesleki tespit, değerlendirme ve önerilerini, mesleki çalışmalarını ve geliştirdiği müdahale planını yazılı halde raporlaştırdığı *Sosyal İnceleme Raporu*, sosyal hizmet mesleğindeki önemini bilirkişilik alanında da korumaktadır. Hukuki bir belge olarak yargılama sürecini ve karar aşamasını etkileyen Sosyal İnceleme Raporları, kanıta dayalı olarak bilimsel bir değerlendirme ve öneriyi sunan uzmanlık raporudur. Sosyal hizmet uzmanı tarafından uzman sıfatı ile düzenlenen, mesleki değerlendirme-tespit-öneri ve müdahale planını kapsayan *Sosyal İnceleme Raporları*, müracaatçılara, sosyal hizmet bilimine ve kanunlara karşı sorumluluk taşımaktadır.

Adli sistem içerisinde bilirkişilik görevi icra eden bilirkişilerin, görevlendirmeyi yapan mahkemelere yazılı olarak sunacakları raporlarda hangi bilgilerin yer alacağı ile ilgili standart bir rapor şablonu belirlenmiştir. Bu kapsamda Adalet Bakanlığı tarafından yayımlanan Bilirkişilik Temel Eğitimi Katılımcı El Kitabı'nda bilirkişi tarafından düzenlenen raporda *“görevlendirmeyi yapan merci, dosya numarası, yargılamanın taraflarına ait bilgiler, görevlendirme tarihi ve süresi, incelemenin konusu, kendisinden gözlemlenmesi ve incelenmesi istenen maddi unsurlar, inceleme yöntemi, bilimsel ve teknik dayanaklar, gerekçeli sonuç, raporun düzenlenme tarihi, bilirkişi gerçek kişi ise adı ve soyadı, unvanı, sicil numarası ve imzası, bilirkişi tüzel kişi ise ticaret unvanı, kanuni temsilcisinin adı ve soyadı, tüzel kişi adına raporu tanzim eden gerçek kişi bilirkişinin adı ve soyadı ile sicil numarası ve imzası”*nin bulunması gerektiği belirtilmiştir (Bilirkişilik Temel Eğitimi Katılımcı El Kitabı, s.25).

Ülkemizde Bölge Adliye Mahkemeleri bünyesinde bulunan Bölge Bilirkişilik Kurulları, bilirkişi listelerinin oluşturulması veya ihtiyaca göre bilirkişilik listelerinin güncellenmesi amacıyla her yıl, Bilirkişilik Daire Başkanlığı tarafından belirlenecek tarihe kadar ilân yapmak ve Bilirkişilik Daire Başkanlığı tarafından ilan edilecek nitelik kodlarını göz önünde bulundurmaya zorundadır. Adalet Bakanlığı Bilirkişilik Daire Başkanlığı tarafından 2017 yılı Kasım ayından yayımlanan bilirkişilik temel ve alt uzmanlık alanları nitelik tablosunda sosyal hizmet uzmanlarının temel uzmanlık alanı “sağlık”, alt uzmanlık alanı “sosyal hizmetler” olarak belirlenmiştir. “Sosyal hizmetler”

alt uzmanlık alanı ise “*Üniversitelerin lisans veya ön lisans eğitimi veren fakültelerinin sosyal hizmet bölümünden mezun olmak*” şeklinde tanımlanmıştır (<http://bilirkisilik.adalet.gov.tr>). Ancak 2018 yılı Mart ayında revize edilerek yeniden yayımlanan bilirkişilik temel ve alt uzmanlık alanları nitelik tablosunda “sosyal hizmetler” “*Üniversitelerin lisans veya ön lisans eğitimi veren fakültelerinin sosyal hizmet, rehberlik ve psikolojik danışmanlık, psikoloji, sosyoloji, çocuk gelişimi veya aile ve tüketici bilimleri bölümünden mezun olmak*” şeklinde tanımlanmıştır (<http://bilirkisilik.adalet.gov.tr>)

Bilirkişilik Daire Başkanlığı tarafından 2017 yılı Kasım ayında yayımlanan bilirkişilik temel ve alt uzmanlık alanları nitelik tablosunda, yalnızca eğitim düzeyi bağlamında - önlisans mezuniyetinin lisans mezuniyetine denk tutulması şeklinde-yanlış bir sınıflandırma yapılmışken; 2018 yılı Mart ayında yeniden düzenlenen bilirkişilik temel ve alt uzmanlık alanları nitelik tablosunun, tıpkı 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu’nun 3.maddesinde tanımlanan “*sosyal çalışma görevlisi*” gibi yapıldığı ve sosyal hizmetin yetkinlik ve uzmanlığının farklı bilim dallarına mensup mesleklere pay edildiği görülmektedir (ÇKK Madde 3/1-e). Ancak burada, yapılan nitelik sınıflandırmasındaki yanlışlık, bilirkişilik kanunu ve yönetmeliğinin tanımladığı “özel ve teknik bilgi sahibi olan bilirkişi” kavramına ters düşmektedir. Çünkü sosyal hizmetler alanında *rehberlik ve psikolojik danışmanlık, psikoloji, sosyoloji, çocuk gelişimi veya aile ve tüketici bilimleri* gibi meslekler bilimsel yetkinlik sahibi meslekler olarak sayılarak bu mesleklerin sosyal hizmet alanında özel ve teknik bilgi sahibi olduğu kabul edilmiştir. 2018 yılı mart ayında yayımlanan temel ve alt uzmanlık alanları nitelik tablosundaki “*sosyal hizmetler*” uzmanlık alanı, bu anlamda 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu’nda yer alan “*sosyal çalışma görevlisi*” tanımı ile örtüşmektedir.

Aşağıda yer alan tabloda temel uzmanlık alanı “sağlık”, alt uzmanlık alanı “sosyal hizmetler” olarak belirlenen nitelik sınıflamasına göre, bilirkişilik siciline kayıtlı olan sosyal hizmet uzmanlarının bölge kurulları içerisindeki dağılımı verilmiştir.

Tablo 2. 2018 yılı bilirkişilik bölge kurullarına kayıtlı sosyal hizmet uzmanı sayıları

Bölge Kurulu	Kayıtlı SHU (n)
Adana	7
Ankara	25
Antalya	15
Bursa	16
Erzurum	4
Gaziantep	3
İstanbul	8
İzmir	23
Samsun	10
Toplam	111

(Kaynak: Bilirkişilik Daire Başkanlığı, 2018)

Tabloda yer alan bilgilerden anlaşılacağı üzere, 2018 yılı Eylül ayı sonu verilerine göre, temel uzmanlık alanı “sağlık”, alt uzmanlık alanı “sosyal hizmetler” olan 111 sosyal hizmet uzmanının bilirkişilik siciline kaydı bulunmaktadır. Ancak 111 sosyal hizmet uzmanının dışında 5 farklı meslek grubundan kişinin (3 sosyolog, 1 öğretmen ve 1 çocuk gelişimci) yine temel uzmanlık alanı “sağlık”, alt uzmanlık alanı “sosyal hizmetler” olarak bilirkişilik siciline kaydı bulunmaktadır.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Adli sosyal hizmet alanının alt konularından biri olan ve sosyal hizmet uzmanlarının sıklıkla görev aldığı bir alanı oluşturan bilirkişilik uygulamaları, 2016 yılında yayımlanan Bilirkişilik Kanunu ve 2017 yılında yayımlanan Bilirkişilik Yönetmeliği ile Adalet Bakanlığı Bilirkişilik Daire Başkanlığı’nca yeniden ele alınan ve kurumsal bir yapı kazandırılmaya çalışılan bir alandır. Bu kapsamda, bilirkişilik alanında bu tür düzenlemeler gerçekleştirilirken sosyal hizmet mesleğinin ve sosyal hizmet uzmanlarının bilirkişilik alanındaki rolünün, karşılaştıkları sorunların ve çözüm önerilerinin tartışılarak bilimsel araştırmalarla ortaya konulması gerekmektedir. Yapılan araştırmada; 2018 yılının Ocak ayı itibari ile uygulamaya konulan yeni bilirkişilik uygulamasının bilirkişilik alanındaki sosyal hizmet uzmanlarının uygulamalarına etkisi, sosyal hizmet uzmanları tarafından yeni bilirkişilik

uygulamasının nasıl değerlendirildiği, bilirkişilik alanında görev yapan sosyal hizmet uzmanlarının hangi vakalarda görev aldığı, sosyal hizmet uzmanlarının bilirkişilik uygulamalarında mahkeme boyutu ve müracaatçı boyutunda hangi sorunlarla karşılaştığı ve bu sorunlara ilişkin çözüm önerileri tartışılarak ortaya konulmuştur. Araştırma, adli sosyal hizmet alanının alt konularından biri olan bilirkişilik uygulamaları alanında yapılan ilk araştırma olması bakımından sosyal hizmet mesleği açısından önem taşımaktadır.

Yöntem

Araştırma, duruma veya olaya hiçbir şekilde müdahalede bulunmadan, basitçe soruların yanıtlarını arayarak mevcut durumu ortaya koymayı amaçlayan tarama türünde bir çalışmadır (Karasar, 2007). Araştırmacılar tarafından hazırlanan ve 26 sorudan oluşan anket soruları e-posta yolu ile bilirkişilik alanında görev yapan sosyal hizmet uzmanlarına ulaştırılarak cevap alınmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda bilirkişilik alanında görev yapan/yapmış olan ve araştırma sorularını cevaplayan 44 sosyal hizmet uzmanının anket sorularına verdiği cevaplar ile araştırma süreci tamamlanmıştır.

Çalışma Grubu

2018 yılı Adalet Bakanlığı verilerine göre, adli sistem içerisinde bilirkişi siciline kayıtlı 111 sosyal hizmet uzmanı bulunmaktadır (Bilirkişilik Daire Başkanlığı, 2018) ancak bilirkişilik siciline kaydı bulunmayıp bilirkişilik alanında görev alan sosyal hizmet uzmanı sayısı bilinmemektedir. Bu kapsamda yapılan bu çalışmada araştırma örnekleme, Türkiye evreninde adli sistem içerisinde -bilirkişilik siciline kayıtlı olma şartı aranmaksızın- bilirkişilik uygulaması yapan/yapmakta olan ve araştırma davetini kabul ederek anket sorularına cevap veren 44 sosyal hizmet uzmanından oluşmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırma, araştırmacılar tarafından oluşturulan 26 soruluk araştırma anketi sorularına cevaplar aranarak yapılmıştır. Araştırma soruları çoktan seçmeli sorular ve açık uçlu sorulardan oluşmaktadır.

Veri Toplama Süreci

Araştırma kapsamında veri toplama sürecine 2018 yılı haziran ayı sonu itibariyle başlanarak 2018 yılı ocak ayında uygulamaya konulan yeni bilirkişilik uygulamasının ilk altı ayı değerlendirilmeye çalışılmıştır. Veri toplama süreci bir ayda tamamlanarak araştırma süreci tamamlanmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler SPSS 16.0 programı kullanılarak betimleyici istatistikler çıkarılmıştır.

Bulgular

Tablo 3. SHU'ların cinsiyet, yaş ve medeni durumlarına ait bilgiler

Değişken	Sayı (n)	Yüzde (%)
Cinsiyet		
Bayan	21	47,7
Erkek	23	52,3
Yaş dağılımı		
20-29 yaş arası	21	47,7
30-39 yaş arası	15	34,1
40-49 yaş arası	8	18,2
Medeni durum		
Evli	26	59,1
Bekar	18	40,9
Toplam	44	100

Araştırmaya katılan SHU'ların %47,7 (21 kişi)'sinin bayan olduğu ve %52,3 (23 kişi)'ünün erkek olduğu; yaş dağılımına bakıldığında %47,7 (21 kişi)'sinin 20-29 yaş arasında, %34,1 (15 kişi)'inin 30-39 yaş arasında ve %18,2 (8 kişi)'sinin 40-49 yaş arasında olduğu; medeni duruma bakıldığında ise %59,1 (26 kişi)'inin evli olduğu ve %40,9 (18 kişi)'unun bekar olduğu bulunmuştur. Elde edilen sonuçlara göre araştırmaya katılan SHU'ların yaklaşık yarısının (%47,7) genç SHU'lardan oluştuğu ve yarısından fazlasının (%59,1) ise evli olduğu bulunmuştur.

Tablo 4. SHU'ların öğrenim düzeyleri ve meslekte geçirdikleri sürelerle ait bilgiler

Değişken	Sayı (n)	Yüzde (%)
Öğrenim düzeyi		
Lisans	34	77,3
Yüksek lisans	8	18,2
Doktora	2	4,5
Meslekte geçirilen süre		
1-5 yıl	18	40,9
6-10 yıl	9	20,5
11-20 yıl	14	31,8
20 yıl ve üzeri	3	6,8
Toplam	44	100

Araştırmaya katılan SHU'ların öğrenim düzeylerine bakıldığında %77,3 (34 kişi)'ünün lisans düzeyinde, %18,2 (8 kişi) yüksek lisans düzeyinde ve %4,5 (2 kişi)'inin doktora düzeyinde mezun olduğu; araştırmaya katılan SHU'ların %40,9 (18 kişi)'unun 1-5 yıl arası, %20,5 (9 kişi)'inin 6-10 arası, %31,8 (14 kişi)'inin 11-20 yıl arası ve %6,8 (3 kişi)'inin 20 yıl ve üzeri mesleki tecrübesinin bulunduğu; araştırmaya katılan SHU'lar arasında ön lisans derecesine sahip herhangi bir kimsenin olmadığı bulunmuştur.

Tablo 5. SHU'ların görev yaptıkları kurumlara ait bilgiler

Değişken	Sayı (n)	Yüzde (%)
Görev yapılan kurum		
AÇSH Bakanlığı	18	40,9
Adalet Bakanlığı	22	50
Sağlık Bakanlığı	1	2,2
Üniversiteler	2	4,5
Özel sektör	1	2,2
Toplam	44	100

Araştırmaya katılan SHU'ların %40,9 (18 kişi)'unun Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nda, %50 (22 kişi)'sinin Adalet Bakanlığı'nda, %2,2 (1 kişi)'sinin Sağlık Bakanlığı'nda, %4,5 (2 kişi)'inin üniversitelerde ve %2,2 (1 kişi)'sinin özel sektörde görev yaptığı bulunmuştur. Elde edilen sonuçlara bakıldığında araştırmaya katılan SHU'ların yarısının Adalet Bakanlığı bünyesinde görev yaparak doğrudan adli sosyal hizmet alanında uygulayıcı olduğu görülmektedir.

Tablo 6. SHU'ların bilirkişilik siciline kayıtlı olma durumu ve bilirkişilik yapma sürelerine ait bilgiler

Değişken	Sayı (n)	Yüzde (%)
Bilirkişilik siciline kayıt		
Evet	11	25
Hayır	33	75
Bilirkişilik yapma süresi		
1-3 yıl	19	43,2
4-6 yıl	6	13,6
7-9 yıl	7	15,9
10 yıl ve üzeri	12	27,3
Toplam	44	100

Araştırmaya katılan SHU'ların %25 (11 kişi)'inin bilirkişilik siciline kayıtlı olduğu, %75 (33 kişi)'inin bilirkişilik siciline kayıtlı olmadığı; %43,2 (19 kişi)'sinin 1-3 yıl arasında, %13,6 (6 kişi)'sinin 4-6 yıl arasında, %15,9 (7 kişi)'unun 7-9 yıl arasında ve %27,3 (12 kişi)'ünün 10 yıl ve üzeri bir sürede bilirkişilik alanında görev yaptığı bulunmuştur. Araştırma sonucuna bakıldığında, bilirkişilik alanında görev yapan SHU'ların büyük bir kısmının (%75) bilirkişilik siciline kayıtlı olmadan bilirkişi olarak görev aldığı görülmektedir.

Tablo 7. SHU'ların bilirkişilik yaptığı dosya konularına ait bilgiler

Değişken	Sayı (n=44)	Yüzde (%)
Dosya konusu		
KİOÇ	29	65,9
SSÇ	36	81,8
Çocuk teslimi/Kişisel ilişki	3	6,8
Velayet belirlenmesi	37	84
Evlat edinme	4	9
Vasi tayini	5	11,3
Aile huk. doğan yükümlülüğün ihmali	1	2,2

Araştırmaya katılan SHU'ların %65,9 (29 kişi)'unun Çocuk Koruma Kanunu veya Sosyal Hizmetler Kanunu kapsamında korunmaya ihtiyacı olan çocuk konusunda, %81,8 (36 kişi)'inin Çocuk Koruma Kanunu kapsamında suça sürüklenen çocuklar konusunda, %6,8 (3 kişi)'inin İcra ve İflas Kanunu kapsamında velayet düzenlemesi bulunan çocukların icra yoluyla teslimi veya çocukla kişisel ilişki kurulması konusunda, %84 (37 kişi)'ünün Türk Medeni Kanunu kapsamında boşanma davalarında ortak velayeti bulunan çocuklar için uygun velayetin belirlenmesi konusunda, %9 (4 kişi)'unun Türk Medeni Kanunu kapsamında evlat edinme konusunda, %11,3 (5 kişi)'ünün Türk Medeni Kanunu kapsamında engellilik, ruhsal bozukluk nedenleriyle kişinin kısıtlanması veya on sekiz yaşını doldurmamış olması nedeniyle çocuk hakkında vasi tayin edilmesi konusunda, %2,2 (1 kişi)'inin Türk Medeni Kanunu kapsamında velayet sahibi ebeveynlerin aile hukukundan doğan yükümlülükleri ihlal ederek yerine getirmediği konusunda görev yaptığı bulunmuştur. Araştırma sonucuna göre bilirkişilik alanında görev yapan SHU'ların daha çok korunmaya ihtiyacı olan çocuk (%65,9) ve suça sürüklenen çocuklar konusunda (%81,8) görev yaptığı ancak vaka konularının çeşitlilik gösterdiği bulunmuştur.

Tablo 8. 2018 yılının ilk altı ayında SHU'ların bilirkişilik yaptığı dosya sayılarına ait bilgiler

Değişken	Sayı (n)	Yüzde (%)
Dosya sayısı		
1-3 dosya	10	22,7
4-6 dosya	7	15,9
7-9 dosya	3	6,8
10 dosya ve üzeri	24	54,5
Toplam	44	100

Araştırmaya katılan SHU'ların 2018 yılının ilk altı ayında bilirkişilik görevi yaptığı dosya sayılarına bakıldığında %22,7 (10 kişi)'sinin 1-3 dosya, %15,9 (7 kişi)'unun 4-6 dosya, %6,8 (3 kişi)'inin 7-9 dosya ve %54,5 (24 kişi)'inin 10 dosya ve üzeri dosyada bilirkişi olarak görev yaptığı bulunmuştur. Araştırma kapsamında sorulan sorular yalnızca dosya sayısı olarak sorulduğundan dosya sayısı, müracaatçı sayısı ve görüşme yapılan kişi sayısı hakkında bilgi vermemektedir. Bilirkişilik görevi için tevdi edilen dosyada bilirkişi olarak görev yapan SHU, bilirkişi olarak birden fazla kişi hakkında rapor düzenleyebileceği gibi, bilirkişi raporu düzenleme aşamasında bireyin içinde bulunduğu aile sistemi, sosyal çevre sistemi, eğitim sistemi ve kurumsal yapı gibi birden fazla sistem ve sistem içinde bulunan bireylerle görüşmeler yaparak bilgi toplamaktadır.

Tablo 9. Bilirkişilik dosyalarında SHU'ların görevlendirme şekillerine ait bilgiler

Değişken	Sayı (n)	Yüzde (%)
Görevlendirilme şekli		
UYAP bilirkişi sistemi	3	6,8
Kuruma üst yazı	21	47,7
Telefonla aranma	18	40,9
Adrese tebligat	1	2,2
Diğer	1	2,2
Toplam	44	100

Araştırmaya katılan SHU'ların bilirkişilik dosyalarında mahkemeler tarafından görevlendirme şekillerine bakıldığında %6,8 (3 kişi)'nin UYAP bilirkişi sistemi ile, %47,7 (21 kişi)'sinin görev yaptığı kuruma mahkeme tarafından resmi yazı yazılması ile, %40,9 (18 kişi)'unun mahkeme kaleminden bilirkişilik dosyası hakkında aranması ile, %2,3 (1 kişi)'ü mahkeme tarafından adresine tebligat yapılması ile, %2,3 (1 kişi)'ü ise bunların dışında farklı bir şekilde bilirkişilik görevlendirmelerinin yapıldığını belirtmiştir. Yeni bilirkişilik kanunu ve yönetmeliği ile bilirkişilerin görevlendirmeleri, görevi kabul veya red etmeleri, bilirkişi raporu düzenlemesi konusunda ek süre talep etmeleri, dosyanın içeriği hakkında bilgi edinmeleri, duruşma tarihi ve saati hakkında bilgi edinmeleri, düzenlenen raporu mahkemeye sunmaları gibi işlemlerin, UYAP üzerinde kurulan bilirkişi portalı aracılığı ile yapılması gerektiğinden, SHU'ların büyük bir kısmının (%93,1) görevlendirme şekillerinin halen yeni düzenlemeden önceki bilirkişilik uygulamaları şeklinde devam ettiği görülmektedir.

Tablo 10. SHU'ların düzenledikleri "Sosyal İnceleme Raporları"nı mahkemeye sunma şekillerine ait bilgiler

Değişken	Sayı (n)	Yüzde (%)
Mahkemeye sunulma şekli		
Mahkeme kalemine teslim	30	68,2
Kurumdan üst yazı yazılması ile	7	15,9
Posta yolu ile	1	2,3
UYAP bilirkişi sistemi üzerinden	3	6,8
Sözlü beyan şeklinde	2	4,5
Rapor iletilmedi	1	2,2
Toplam	44	100

Araştırmaya katılan SHU'ların mahkeme tarafından görevlendirildikleri bilirkişilik dosyalarında düzenledikleri raporları mahkemeye sunma biçimlerine bakıldığında %68,2 (30 kişi)'sinin mahkeme kalemine elden teslim ettiği, %15,9 (7 kişi)'unun görev yaptığı kurumdan resmi yazı ile mahkemeye gönderdiği, %2,3 (1 kişi)'ünün posta yolu ile mahkemeye gönderdiği, %6,8 (3 kişi)'inin UYAP üzerinden bilirkişi sistemi aracılığı ile mahkemeye gönderdiği, %4,5 (2 kişi)'inin katıldığı

duruşmalarda sözel olarak mesleki görüşünü ve değerlendirmesini ifade ettiği, %2,3 (1 kişi)'ü ise talep edilen bilirkişi raporunu mahkemeye iletmediği bulunmuştur.

Tablo 11. SHU'ların düzenledikleri "Sosyal İnceleme Raporları"nın mahkeme tarafından dikkate alınıp alınmadığına ilişkin bilgiler

Değişken	Sayı (n)	Yüzde (%)
Raporun dikkate alınma durumu		
Evet, dikkate alınıyor	33	75
Hayır, dikkate alınmıyor	11	25
Toplam	44	100

Araştırmaya katılan SHU'ların %75 (33 kişi)'i bilirkişi olarak düzenleyip mahkemeye sunduğu raporların mahkeme tarafından dikkate alındığını, %25 (11 kişi)'i dikkate alınmadığını belirtmiştir.

Tablo 12. SHU'ların bilirkişi olarak düzenlediği raporlar karşısında mahkemelerin en az bir kez aksi yönde karar verme durumuna ait bilgiler

Değişken	Sayı (n)	Yüzde (%)
En az bir kez aksi yönde karar		
Evet, verildi	23	52,3
Hayır, verilmedi	21	47,7
Toplam	44	100

Araştırmaya katılan SHU'ların %52,3 (23 kişi)'ü mahkemeye sundukları raporların en az bir kez aksi yönünde karar verildiğini, %47,7 (21 kişi)'si ise bir kez dahi aksi yönde karar verilmediğini belirtmiştir.

Tablo 13. SHU'ların düzenledikleri raporlar için mahkeme tarafından takdir edilen ortalama bilirkişi ücretlerine ait bilgiler

Değişken	Sayı (n)	Yüzde (%)
Takdir edile bilirkişi ücreti		
50-100 TL arası	17	38,6
100-150 TL arası	8	18,1
150-200 TL arası	8	18,1
200 TL ve üzeri	3	6,8
Ücret takdir edilmemekte	8	18,1
Toplam	44	100

Araştırmaya katılan SHU'lar mahkeme tarafından verilen bilirkişilik görevlerini yerine getirdiklerinde %38,6 (17 kişi)'si 50-100 TL arası, %18,1 (8 kişi)'i 100-150 TL arası, yine %18,1 (8 kişi)'i 150-200 TL arası, %6,8 (3 kişi)'i 200 TL ve üzeri bilirkişilik ücreti takdir edildiğini, buna karşılık %18,1 (8 kişi)'i bilirkişilik yaptığı dosyalarla ilgili bilirkişi ücretinin takdir edilmediğini belirtmiştir. Mahkemelerin bilirkişilik görevlendirmesi için ücret takdir etmediğini belirten SHU'lardan (%18,1) bir kişi bunun nedenini "bilirkişi olarak adli sisteme kayıtlı olmama" şeklinde belirtmiştir.

Tablo 14. SHU'ların bilirkişilik görevi karşılığında mahkeme tarafından takdir edilen bilirkişilik ücretini yeterli bulup bulmadıklarına ait bilgiler

Değişken	Sayı (n)	Yüzde (%)
Bilirkişilik ücretini yeterli bulma		
Evet, yeterli buluyorum	1	2,2
Kısmen yeterli buluyorum	16	36,4
Hayır, yeterli bulmuyorum	27	61,4
Toplam	44	100

Araştırmaya katılan SHU'ların %2,3 (1 kişi)'ü bilirkişi olarak görev yaptığı dosyalarda takdir edilen bilirkişi ücretini yeterli bulduğunu, %36,4 (16 kişi)'ü takdir edilen bilirkişi ücretini kısmen yeterli bulduğunu, %61,4 (27 kişi)'ü ise takdir edilen bilirkişi ücretini yeterli bulmadığını belirtmiştir.

Tablo 15. SHU'ların Adalet Bakanlığı tarafından yayımlanan asgari bilirkişi ücret tarifesi hakkında bilgisinin olup olmadığına ait bilgiler

Değişken	Sayı (n)	Yüzde (%)
Bilirkişi ücret tarifesi bilgisi		
Evet, bilgim var	18	40,9
Hayır, bilgim yok	26	59,1
Toplam	44	100

Araştırmaya katılan SHU'ların %40,9 (18 kişi)'u Adalet Bakanlığı tarafından yayımlanan asgari bilirkişi ücret tarifesi hakkında bilgisinin olduğunu, %59,1 (26 kişi)'i asgari bilirkişi ücret tarifesi hakkında bilgisinin olmadığını belirtmiştir.

Tablo 16. SHU'ların bilirkişilik uygulamalarında "mahkeme boyutunda" hangi sorunlarla karşılaştığına ait bilgiler

Değişken	Sayı (n=44)	Yüzde (%)
Karşılaşılan sorun		
Görevlendirmenin geç ulaşması	15	34
Düşük ücret takdir edilmesi	34	77,2
Ücretin geç ödenmesi	25	56,8
Tanınan sürenin az olması	9	20,4
SİR'in yetersiz görülmesi	3	6,8
Hiçbir ücret ödenmemesi	4	9
Taraflara hedef haline getirilme	6	13,6
Küçümseyici eylemlere maruz kalma	1	2,2
Sorun yaşamıyorum	2	4,5

SHU'ların bilirkişilik görevlerini yerine getirirken "mahkeme boyutunda" karşılaştıkları sorunlar ele alındığında araştırmaya katılan SHU'ların %34 (15 kişi)'ü mahkeme tarafından yapılan bilirkişilik görevlendirmelerinin taraflarına geç ulaştığını, %77,2 (34 kişi)'si görevlendirildikleri bilirkişi dosyaları için mahkeme tarafından düşük ücret takdir edildiğini, %56,8 (25 kişi)'i bilirkişilik görevini yaptıktan sonra bilirkişilik ücretlerinin geç ödendiğini, %20,4 (9 kişi)'ü bilirkişilik görevlendirmelerinin ardından talep edilen rapor için mahkemenin belirlediği sürenin

yetersiz olduğunu, %6,8 (3 kişi)'i düzenledikleri raporun mahkeme tarafından yetersiz görüldüğünü, %9 (4 kişi)'u bilirkişilik görevi karşılığında hiçbir ücret ödenmediğini, %13,6 (6 kişi)'sı bilirkişilik görevinde dosyaya taraf olan kişiler önünde hedef haline getirildiğini, %2,2 (1 kişi)'si mahkemede ve mahkeme kaleminde küçümseyici eylemlere maruz kaldığını, %4,5 (2 kişi)'i ise bilirkişilik uygulamalarından mahkeme boyutunda herhangi bir sorunla karşılaşmadığını belirtmiştir.

Tablo 17. SHU'ların bilirkişilik uygulamalarında "müracaatçı boyutunda" hangi sorunlarla karşılaştığına ait bilgiler

Değişken	Sayı (n=44)	Yüzde (%)
Karşılaşılan sorun		
Adresini bulma ve iletişime geçme	29	65,9
İkametlerine ulaşım	20	45,5
Görüşmenin reddedilmesi	4	9
Yönlendirme ve baskı altına alma	6	13,6
Manipüle etme/yalan söyleme	16	36,4
Baskı ve tehdit görme	3	6,8
Uygunsuz ortam/durumda mülakat	1	2,2
Herhangi bir sorunla karşılaşmıyorum	5	11,4

SHU'ların bilirkişilik görevlerini yerine getirirken "müracaatçı boyutunda" karşılaştıkları sorunlar ele alındığında araştırmaya katılan SHU'ların %65,9 (29 kişi)'u görüşme yapacağı müracaatçıların adreslerini bulmakta ve iletişime geçmekte zorlandığını, %45,5 (20 kişi)'i görüşme yapacağı müracaatçıların adresine ulaşımında araç temin etmede/toplu taşıma aracı bulmada sorunlar yaşadığını, %9 (4 kişi)'u görüşme yapacağı müracaatçılar tarafından görüşmenin reddedildiğini, %13,6 (6 kişi)'sı görüşme yaptığı müracaatçıların görüşme sırasında kendilerini yönlendirmeye çalıştığını ve baskı altına aldığını, %36,4 (16 kişi)'ü görüşme sırasında müracaatçının kendilerini manipüle ettiklerini/yalan söylediklerini, %6,8 (3 kişi)'i düzenlediği rapor konusunda müracaatçının baskı ve tehdidine uğradığını, %2,3 (1 kişi)'ü görüşme için müracaatçının görüşme için uygun olmayan bir durumda (alkol ve madde kullanımı

gibi bulunduğunu, %11,4 (5 kişi)'ü ise bilirkişilik uygulamalarında müracaatçı boyutunda herhangi bir sorunla karşılaşmadığını belirtmiştir.

Tablo 18. SHU'ların yeni bilirkişilik düzenlemesini nasıl değerlendirdiğine ait bilgiler

Değişken	Sayı (n)	Yüzde (%)
Düzenleme nasıl değerlendiriliyor		
İhtiyaçlara cevap veriyor	7	15,9
İhtiyaçlara cevap vermiyor	30	68,1
Geliştirilebilir bir düzenleme	2	4,5
Bilgim yok	5	11,3
Toplam	44	100

Araştırmaya katılan SHU'ların %15,9 (7 kişi)'u yeni Bilirkişilik Kanunu ve Bilirkişilik Yönetmeliği ile 2018 yılı ocak ayından bu yana uygulamaya konulan yeni bilirkişilik uygulamasını “ihtiyaçlara cevap veren bir düzenleme” olarak görürken, %68,1 (30 kişi)'i “ihtiyaçlara cevap vermeyen bir düzenleme” olarak görmüş, %4,5 (5 kişi)'i “daha da geliştirilebilir bir düzenleme” olarak görmüştür. Araştırmaya katılan SHU'ların %11,3 (5 kişi)'ü ise yeni bilirkişilik düzenlemesi konusunda bilgisinin olmadığını belirtmiştir. Yeni bilirkişilik düzenlemesini ihtiyaçlara cevap vermeyen bir düzenleme olarak gören bir SHU'nun ifadesi şu şekildedir:

“Kanun koyucular tarafından Aile Mahkemeleri ve Çocuk Mahkemeleri'nde yapılan sosyal hizmet uygulamaları gözetilmeden, bu görev normal bir bilirkişilik işlemi gibi değerlendirilerek kanun hazırlandığı için yeni bilirkişilik uygulaması alan uygulamalarında birçok sorunu beraberinde getirdi. Örneğin duruşma esnasında uzman ihtiyacı duyulduğunda mahkeme bilirkişi listesindeki uzmanı çağırmak yerine adliye içerisinde Aile ve Çocuk Mahkemelerinde görev yapan uzmanların re'sen çağırılması ve uzmanın bilirkişi listesinde olmamasından dolayı duruşmaya gelmek istememesi, bu durumun hâkim tarafından şahsi algılanması yada ücret alamayacak kaygısına bağlanmasına neden olmaktadır.”

Araştırmaya katılan bir SHU'nun yukarıdaki açıklaması, yeni bilirkişilik düzenlemesinin yetersiz görülmesini en iyi şekilde özetlemektedir. Bu örnekle birlikte, yeni bilirkişilik düzenlemesi ile bilirkişilik yapacak SHU'nun alanında “en az beş yıl

mesleki tecrübe” sahibi olması şartı, zaten bilirkişi sıfatı ile Aile ve Çocuk Mahkemelerinde görev yapan ve fiili olarak bilirkişi raporu düzenleyen SHU’ların görev ve nitelikleri ile ters düşmektedir. Aile ve Çocuk Mahkemelerine atanan ve çoğu zaman adli sosyal hizmet içerisinde bilirkişi olarak görev icra eden SHU’lar, göreve yeni başladığında herhangi bir mesleki tecrübe veya çalışma geçmişine sahip olmayabilir. Ancak atandığı kadro ve fiili görevi gereği adli sosyal hizmet içerisinde bilirkişi olarak görev icra eden SHU’ların bilirkişi siciline kayıt için belirlenen ölçütlerden “en az beş yıl mesleki tecrübe” şartını sağlayamaması ve buna rağmen bilirkişilik görevine devam etmesi, yeni bilirkişilik uygulamasının yeniden düzenlenmesi gereken yanlarını ortaya koymaktadır. Aynı durum Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nda görev yapan ve bilirkişilik siciline kaydı bulunmayan bir SHU’nun, çalıştığı sosyal hizmet vakaları için mahkemeden tedbir talep ettiğinde yaşanmaktadır. Çünkü SHU, birçok vaka için Çocuk Koruma Kanunu, Sosyal Hizmetler Kanunu ve Türk Medeni Kanunu’na göre tedbir talep etmek amacıyla düzenlediği raporu Aile Mahkemesi, Çocuk Mahkemesi, Asliye Hukuk Mahkemesi ve diğer mahkemelere göndermektedir. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nda görev yapan SHU’nun müracaatçılar hakkında bu kanunlara göre talep ettiği hukuki tedbirler, bilirkişilik kapsamında talep edilen hukuki tedbirlerle aynıdır.

Tablo 19. Yeni bilirkişilik düzenlemesinin SHU’ların bilirkişilik uygulamalarına etki edip etmediğine ait bilgiler

Değişken	Sayı (n)	Yüzde (%)
Uygulamaya etkisi		
Evet, oldu	6	13,6
Kısmen etkisi oldu	15	34,1
Hayır, etkisi olmadı	23	52,3
Toplam	44	100

Araştırmaya katılan SHU’ların %13,6 (6 kişi)’sı yeni bilirkişilik düzenlemesinin bilirkişilik uygulamalarına “etki ettiğini”, %34,1 (15 kişi)’i yeni bilirkişilik düzenlemesinin bilirkişilik uygulamalarına “kısmen etki ettiğini”, %52,3 (23 kişi)’ü ise yeni bilirkişilik düzenlemesinin bilirkişilik uygulamalarına “etkisinin olmadığını” belirtmiştir.

Tablo 20. SHU'lara göre bilirkişilik görevlendirmelerinde, bilirkişilerin sicil kaydı olup olmadığına dikkat edilme durumuna ait bilgiler

Değişken	Sayı (n)	Yüzde (%)
Dikkat edilme durumu		
Evet, ediliyor	12	27,3
Hayır, edilmiyor	32	72,7
Toplam	44	100

Araştırmaya katılan SHU'ların %27,3 (12 kişi)'ü mahkemeler tarafından yapılan bilirkişilik görevlendirmelerinde, bilirkişilerin sicil kaydı olup olmadığına "dikkat edildiğini", %72,7 (32 kişi)'si ise "dikkat edilmediğini" belirtmiştir.

Tablo 21. SHU'lara göre yeni düzenleme ile bilirkişilik müessesesinin nasıl bir gelişme gösterdiğine ait bilgiler

Değişken	Sayı (n=44)	Yüzde (%)
Gelişme yönü		
Standartlaşacak/sistematikleşecek	10	22,7
Kurumsallaşacak	12	27,3
Güven artacak	7	15,9
Gelişim sağlamayacak	26	59,1
Daha kötü bir hale gelecek	7	15,9
Fikrim yok	2	4,5

Araştırmaya katılan SHU'ların %22,7 (10 kişi)'si yeni bilirkişilik düzenlemesi ile bilirkişilik uygulamalarının standartlaşacağını ve bilirkişiliğin daha sistematik hale geleceğini, %27,3 (12 kişi)'ü bilirkişiliğin kurumsallaşan bir hizmet haline geleceğini, %15,9 (7 kişi)'u bilirkişiye olan güvenin artacağını belirtmiştir. Buna karşılık %59,1 (26 kişi)'i yeni bilirkişilik düzenlemesi ile bilirkişiliğin herhangi bir gelişim sağlamayacağını ve mevcut uygulamaların devam edeceğini, %15,9 (7 kişi)'u yeni bilirkişilik düzenlemesi ile bilirkişilik uygulamasının daha da kötü bir hale geleceğini belirtmiştir. Araştırmaya katılan SHU'ların %4,5 (2 kişi)'i ise herhangi bir fikrinin olmadığını belirtmiştir.

Tablo 22. *Bilirkişilik alanında SHU'ların yeterince rol alıp almadığına ait bilgiler*

Değişken	Sayı (n)	Yüzde (%)
Yeterince rol alma		
Evet, alınıyor	13	29,5
Hayır, alınmıyor	31	70,5
Toplam	44	100

Araştırmaya katılan SHU'ların %29,5 (13 kişi)'i bilirkişilik alanında SHU'ların yeterince rol aldığını, %70,5 (31 kişi)'i ise bilirkişilik alanında SHU'ların yeterince rol almadığını belirtmiştir.

Tablo 23. *Bilirkişilik alanında SHU'ların yetkin olup olmadığına ait bilgiler*

Değişken	Sayı (n)	Yüzde (%)
Yetkin olma		
Evet, yetkin	34	77,3
Hayır, yetkin değil	10	22,7
Toplam	44	100

Araştırmaya katılan SHU'ların %77,3 (34 kişi)'ü bilirkişilik alanında görev yapan SHU'ların yetkin olduğunu, %22,7 (10 kişi)'si ise bilirkişilik alanında görev yapan SHU'ların yetkin olmadığını belirtmiştir.

Tablo 24. *Bilirkişilik alanında SHU'ların yetkinlik kazanabilmesi için ihtiyaç duyulan şeylere ait bilgiler*

Değişken	Sayı (n=44)	Yüzde (%)
İhtiyaç duyulan şey		
Mevzuat bilgisi	10	22,7
Mesleki bilgi	12	27,3
Bilirkişilik eğitimi	7	15,9
Mülakat Becerisi	26	59,1
İhtisaslaşma	1	2,2
İhtiyaç duyulmamakta	4	9,1

Araştırmaya katılan SHU'lara göre bilirkişilik alanında SHU'ların yetkinlik kazanabilmesi için %22,7 (10 kişi)'si SHU'ların görev yaptığı sosyal hizmet vakalarında mevzuat bilgisi ile bilirkişinin rol ve görevlerine dair bilgiye ihtiyaç duyduğunu, %27,3 (12 kişi)'ü sosyal hizmet alanında mesleki bilgiye ihtiyaç duyduğunu, %15,9 (7 kişi)'u bilirkişilik uygulamaları konusunda profesyonel eğitime ihtiyaç duyduğunu, %59,1 (26 kişi)'i sosyal hizmet alanında yer alan mesleki bilgilerden yalnızca etkili görüşme ve mülakat tekniklerinde beceri kazanılmasına ihtiyaç duyduğunu, %2,3 (1 kişi)'ü bilirkişilik alanında ihtisaslaşmaya ihtiyaç duyduğunu, %9,1 (4 kişi)'i ise bilirkişilik alanında SHU'ların yetkinlik kazanabilmesi için herhangi bir şeye ihtiyaç duymadığını belirtmiştir.

TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Ülkemizde adli sistem içerisinde bilirkişilik uygulamaları 2016 yılında kabul edilen Bilirkişilik Kanunu ve 2017 yılında yayımlanan Bilirkişilik Yönetmeliği ile değişiklikler göstermiştir. Bu değişikliklerin bilirkişilik uygulamalarına etkisi kuşkusuz sosyal hizmet mesleği için de geçerlidir. Sosyal hizmet uzmanlarının adli sistem içerisinde görev aldığı bilirkişilik uygulamalarına dair yapılan ilk araştırma olma özelliği taşıyan bu araştırma ile, bilirkişilik alanında yapılan yeni düzenlemelerin sosyal hizmet mesleği açısından nasıl algılandığı, sosyal hizmet uzmanlarının bilirkişilik uygulamalarında mahkeme ve müracaatçı boyutunda hangi sorunlarla karşılaştığı gibi bir dizi soruya cevap aranmaya çalışılmıştır.

Yapılan araştırmada, araştırmaya katılan sosyal hizmet uzmanlarının tamamının en az lisans ve lisans üstü öğrenime sahip olduğu bulunmuştur. Oysa bilirkişiliğe kabul şartlarında Adalet Bakanlığı tarafından yayımlanan bilirkişilik temel ve alt uzmanlık alanları nitelik tablosunda, önlisans düzeyinde de eğitim alan sosyal hizmet bölümü mezunlarının, *en az beş yıl mesleki tecrübeye sahip olması ve bilirkişilik temel eğitimini alması durumunda*, bilirkişiliğe kayıt için başvuruda bulunabileceği belirtilmiştir. Buradaki sorun, sosyal hizmet alanında önlisans eğitimi almış *sosyal hizmet teknikerlerine/sosyal yardımcılara*, sosyal hizmet uzmanı olarak uygulama yetkisi verilmiş olmasıdır. Yeni bilirkişilik uygulaması ile yayımlanan bilirkişilik temel ve alt uzmanlık alanları nitelik tablosu ile, sosyal hizmet mesleğinin kendi içinde lisans-önlisans düzeyinde kargaşaya neden olan bu soruna ek olarak;

temel ve alt uzmanlık alanları nitelik tablosunda “sosyal hizmetler” uzmanlık alanına başvurabilecek mesleklerin “*Üniversitelerin lisans veya ön lisans eğitimi veren fakültelerinin sosyal hizmet, rehberlik ve psikolojik danışmanlık, psikoloji, sosyoloji, çocuk gelişimi veya aile ve tüketici bilimleri bölümünden mezun olmak*” şeklinde değiştirilmiş olması çok daha büyük bir soruna neden olmaktadır. Bilirkişilik siciline sosyoloji, öğretmenlik ve çocuk gelişimi mezunu 5 kişinin uzmanlık alanı “sosyal hizmetler” olarak kabul edilmesi, farklı disiplinlerden gelen bu kişilerin, bilirkişilik alanında sosyal hizmet uygulamalarında hukuki açıdan ehliyet sahibi olduğu anlamına gelmektedir.

Araştırmaya katılan sosyal hizmet uzmanlarının yalnızca %25’inin bilirkişilik siciline kayıtlı olması, %75’inin bilirkişilik siciline kayıtlı olmaması, araştırmaya katılan sosyal hizmet uzmanlarının %75’inin bilirkişilik uygulamalarında hukuki açıdan ehliyet sahibi olmadığı anlamına gelmektedir. Bu duruma ek olarak araştırmaya katılan sosyal hizmet uzmanlarının %72,7’si de mahkemeler tarafından yapılan bilirkişilik görevlendirmelerinde, görevlendirilen bilirkişinin bilirkişilik siciline kayıtlı olup olmadığına dikkat edilmediğini belirtmiştir. Özellikle çekişmeli velayet davalarında bilirkişi olarak görev alan ve görev aldığı mahkemeye bilirkişi raporu düzenleyen sosyal hizmet uzmanlarının, bilirkişilik siciline kayıtlı olamaması durumunda, tarafların üst mahkemeye yapacağı itirazlar ile temyiz yoluna gitmesi durumunda, kanunlar önünde hukuki açıdan bilirkişi olarak tanınmamış bilirkişilerin düzenlediği raporlar nedeniyle kararın bozulacağı ve düzenlenen raporların hükme esas oluşturmayacağı düşünülmektedir. Yeni bilirkişilik uygulamasında getirilen usul ve esaslar göz önünde bulundurulduğunda, bu konunun üst mahkemelerin vereceği kararla gündeme geleceği düşünülmektedir.

Araştırmaya katılan sosyal hizmet uzmanlarının yalnızca %2,3’ü bilirkişilik görevleri kapsamında mahkemeler tarafından takdir edilen bilirkişilik ücretini yeterli bulurken, %36,3’ü kısmen yeterli bulduğunu, %61,3’ü yetersiz bulduğunu belirtmiştir. Düşük bilirkişi ücreti takdir edilmesi durumunda görevlendirmeyi yapan mahkemeye bilirkişi tarafından itiraz başvurusu yapılabilir. Ancak araştırmaya katılan sosyal hizmet uzmanlarının %59,1’inin Adalet Bakanlığı tarafından yayımlanan asgari bilirkişi ücreti tarifesi hakkında bilgisinin olmaması, takdir edilen düşük bilirkişi ücretlerine itirazı da azaltan bir değişken olarak düşünülmektedir.

Sosyal hizmet uzmanları farklı müracaatçı grupları ile farklı kurumsal yapılar içerisinde çalışmakta ve farklı sorunlarla karşı karşıya kalabilmektedir. Araştırma kapsamında, adli sosyal alanı içerisinde bilirkişilik görevi yapan sosyal hizmet uzmanlarının “müracaatçı boyutunda” en çok karşılaştığı üç sorun %65,9 oranı ile görüşme yapacağı müracaatçıların adreslerini bulmada ve iletişime geçmede zorlanması, %45,5 oranında görüşme yapacağı müracaatçıların adresine ulaşmada araç temin edilmesinde/toplu taşıma aracı bulmada sorunlar yaşanması, %36,4 oranında görüşme sırasında müracaatçının kendilerini manipüle etmesi/yalan söylenmesi olarak bulunmuştur. Sosyal hizmet uzmanlarının müracaatçı boyutunda karşılaştığı en fazla ilk iki sorunun, müracaatçıya ulaşma aşamasında yaşanan sorunlar olduğu görülmektedir. Oysa çocuk adalet sisteminde çalışan sosyal hizmet uzmanları için Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu tarafından hazırlanan belgede “*Sosyal çalışmacıların gerekli müdahaleleri yapabilmesi için bu alana yeterli ölçüde kaynak (insan kaynağı ve maddi kaynaklar) tahsis edilmelidir.*” denilmektedir (UNİCEF, 2013). Araştırma kapsamında, adli sosyal hizmet alanı içerisinde bilirkişilik görevi yapan sosyal hizmet uzmanlarının “mahkeme boyutunda” en çok karşılaştığı üç sorun ise %34 oranında mahkeme tarafından yapılan bilirkişilik görevlendirmelerinin kendilerine geç ulaşması, %77,2 oranında görevlendirildikleri bilirkişi dosyaları için mahkeme tarafından düşük ücret takdir edilmesi, %56,8 oranında bilirkişilik görevini yaptıktan sonra bilirkişilik ücretlerinin geç ödenmesidir. Sosyal hizmet uzmanlarının mahkeme boyutunda en fazla karşılaştıkları ilk sorun olan “bilirkişilik görevlendirmelerinin taraflarına geç ulaşması”, UYAP sisteminin hem mahkemelerce hem de bilirkişilerce aktif olarak kullanılmamasının bir sonucu olarak görülmektedir. Çünkü yapılan araştırmada, araştırmaya katılan sosyal hizmet uzmanlarının yalnızca %6,3’ünün mahkemeler tarafından UYAP Bilirkişi sistemi üzerinden görevlendirildiği ve yalnızca %6,3’ünün düzenlediği bilirkişi raporunu UYAP Bilirkişi sistemi üzerinden mahkemeye ilettiği bulunmuştur. Bilirkişi olarak görev yapan sosyal hizmet uzmanlarının yaşadığı bu sorunun, bilirkişilik siciline kayıtlı olarak görev yapılması durumunda, UYAP Bilirkişi sisteminin mahkemeler ve uzmanlar tarafından etkin bir şekilde kullanılması ile çözüleceği düşünülmektedir.

Araştırmaya katılan sosyal hizmet uzmanlarının %25’i bilirkişi olarak mahkemeye sundukları sosyal inceleme raporlarının dikkate alınmadığını; %52,3’ü

ise mahkemeye sundukları raporların en az bir kez aksi yönünde karar verildiğini belirtmiştir. Konu ile ilgili olarak Saruç ve Kayma Güneş (2014) tarafından *Suçta Sürüklenen Çocuklar Hakkında Hazırlanan Sosyal İnceleme Raporlarının Mahkeme Kararlarına Etkisi* adlı çalışmada “Sosyal inceleme raporlarında suçta sürüklenen çocuklar için toplam 601 tedbir önerisinde bulunulduğu, çocuk mahkemesince 62 tedbir kararının verildiği görülmüştür. Bu durum sosyal inceleme raporlarının çocuk adalet sisteminde işlevselliğinin az olduğunu, mahkemece sosyal inceleme raporlarında yer alan tedbir önerilerine yeterince itibar edilmediğini göstermektedir.” sonucuna varılmıştır (Saruç ve Kayma Güneş, 2014, sf.109).

2016 yılında kabul edilen Bilirkişilik Kanunu ve 2017 yılında yayımlanan Bilirkişilik Yönetmeliği ile bilirkişilik alanında yaşanan değişimleri ve yeni uygulamaları mevcut durumda yorumlayan sosyal hizmet uzmanlarının %68,1’i yeni düzenlemeleri ihtiyaçlara cevap vermeyen bir düzenleme olarak gördüğünü, %52,3’ü değişikliklerin uygulamada herhangi bir etkisinin olmadığını belirtmiştir. Bununla birlikte yeni bilirkişilik uygulaması ile geleceğe yönelik beklentiler için %22,7’si bilirkişiliğin standartlaşacağını ve sistematik hale geleceğini, %27,3’ü bilirkişiliğin kurumsallaşacağını, %15,9’u bilirkişiye olan güvenin artacağını belirtmiştir. Elde edilen sonuçlara göre yeni bilirkişilik uygulaması, şu an için çoğunlukla olumsuz bir şekilde değerlendirilse de, gelecekte olumlu değişimler sağlayacağı değerlendirilmiştir.

Araştırmaya katılan sosyal hizmet uzmanlarının %70’i bilirkişilik alanında sosyal hizmet uzmanlarının yeterince rol almadığını belirtmiştir. Sosyal hizmet mesleğinin adli sistem içerisinde bilirkişilik uygulamalarında etkin ve verimli bir şekilde rol alması gerekmektedir. Araştırmaya katılan sosyal hizmet uzmanları, bilirkişilik alanında yetkin hale gelebilmek için sosyal hizmet uzmanlarının %22,7 oranında görev yaptığı sosyal hizmet vakalarında mevzuat bilgisi ile bilirkişinin rol ve görevlerine dair bilgiye ihtiyaç duyduğunu, %27,3 oranında sosyal hizmet alanında mesleki bilgiye ihtiyaç duyduğunu, %15,9 oranında bilirkişilik uygulamaları konusunda profesyonel eğitime ihtiyaç duyduğunu, %59,1 oranında da sosyal hizmet alanında yer alan mesleki bilgilerden yalnızca etkili görüşme ve mülakat tekniklerinde beceri kazanılmasına ihtiyaç duyduğunu belirtmiştir.

Ülkemizde hızla gelişmeye başlayan adli sosyal hizmet alanındaki uygulamaların etkinleştirilebilmesi için Gönültaş (2016) tarafından *mevzuat bilgi ve becerisi, lisansüstü eğitimler, süpervizyonluk, uygulama standartları ve etik kurallar, adli mekanizmalar içerisinde “etik kuralların” oluşturulması ve iyi uygulamalar bülteni* konularında bir dizi öneriler getirilmiştir (Gönültaş, 2016). Adli sosyal hizmet alanında sosyal hizmet uzmanlarının görev yaptığı konulardan birisi olan bilirkişilik uygulamalarında; korunmaya ihtiyacı olan çocuk, suça sürüklenen çocuk, çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulması, çocuk için uygun velayetin belirlenmesi, evlat edinme, vasi tayini ve aile hukukundan doğan yükümlülüklerin ihlali gibi birçok konuda bilirkişilik uygulaması gerçekleştirilmektedir. Bu nedenle sosyal hizmet uzmanlarının bilirkişilik uygulamalarına dair araştırmaların derinlemesine yapılarak her bir müracaatçı grubu için uygulama standartları belirlenmelidir. Önümüzdeki yıllarda sosyal hizmet uzmanlarının bilirkişilik uygulamaları konusunda yapılacak araştırmaların sayısında artış olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Bilirkişilik Temel Eğitimi Kaynak Kitabı

<http://bilirkisilik.adalet.gov.tr/sayfalar/bilirkisiliktemelegitimkitaplari.html> Erişim

Tarihi: 07.01.2018

Bilirkişilik Temel Eğitimi Katılımcı El Kitabı

<http://bilirkisilik.adalet.gov.tr/sayfalar/bilirkisiliktemelegitimkitaplari.html> Erişim

Tarihi: 07.01.2018

Bilirkişilik Temel ve Alt Uzmanlık Alanları

<http://bilirkisilik.adalet.gov.tr/dokumanlar/2017/kasim/EK-2.pdf> Erişim Tarihi

[20.09.2018](http://bilirkisilik.adalet.gov.tr/dokumanlar/2017/kasim/EK-2.pdf) Erişim Tarihi 20.09.2018

Bilirkişilik Temel ve Alt Uzmanlık Alanları

<http://bilirkisilik.adalet.gov.tr/dokumanlar/2018/mart/EK->

[2%20%20ARANAN%20N%C4%B0TEL%C4%B0KLER.pdf](http://bilirkisilik.adalet.gov.tr/dokumanlar/2018/mart/EK-) Erişim Tarihi

20.09.2018

Bilirkişilik Kanunu <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/11/20161124-1..htm>

Erişim Tarihi 20.09.2018

Bilirkişilik Yönetmeliği <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/08/20170803->

[2.htm](http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/08/20170803-) Erişim Tarihi 20.09.2018

Ceza Muhakemesi Kanununa Göre İl Adli Yargı Adalet Komisyonlarınca Bilirkişi

Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik

<http://www.edb.adalet.gov.tr/mevzuat/B%C4%B0L%C4%B0RK%C4%B0%C5>

[%9E%C4%B0%20L%C4%B0STELER%C4%B0N%C4%B0N%20D%C3%9C](http://www.edb.adalet.gov.tr/mevzuat/B%C4%B0L%C4%B0RK%C4%B0%C5)

[ZENLENMES%C4%B0%20HAKKINDA%20Y%C3%96NETMEL%C4%B0K.p](http://www.edb.adalet.gov.tr/mevzuat/B%C4%B0L%C4%B0RK%C4%B0%C5)

[df](http://www.edb.adalet.gov.tr/mevzuat/B%C4%B0L%C4%B0RK%C4%B0%C5) Erişim Tarihi 20.09.2018

Çocuk Adalet Sisteminde Sosyal Çalışmanın Rolü

<http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/UNICEF%20-%20%C3%87ocuk>

[%20Adalet%20Sisteminde%20Sosyal%20%C3%87al%C4%B1smanin%20Ro](http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/UNICEF%20-%20%C3%87ocuk)

[lu.pdf](http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/UNICEF%20-%20%C3%87ocuk) Erişim Tarihi 20.09.2018

Çocuk Koruma Kanunu <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5395.pdf> Erişim

Tarihi 20.09.2018

- Gönültaş, M.B. (2016). Adli Sosyal Hizmet: Adalet Mekanizmasındaki Yeri ve Önemi. D. Yücel & M.B. Gönültaş (Eds.), Adli Sosyal Hizmet: Yaklaşım ve Müdahale (s. 2-14) içinde. Ankara: Nobel Yayınevi
- Karasar, N. (2007). Bilimsel Araştırma Yöntemi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- İcra ve İflas Kanunu <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.2004.pdf> Erişim Tarihi 20.09.2018.
- Saruç, Semra ve Kayma Güneş, Derya (2014). Suça Sürüklenen Çocuklar Hakkında Hazırlanan Sosyal İnceleme Raporlarının Mahkeme Kararlarına Etkisi. Toplum ve Sosyal Hizmet, 25(1),109-132.
- Türk Medeni Kanunu <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4721.pdf> Erişim Tarihi 20.09.2018.
- Uluğtekin, Sevda (2011). Çocuk Adalet Sisteminde Sosyal İnceleme Raporlarının Yeri ve Önemi. S. Hançerli, B. Sevinç, C. Gürer (Eds). Suça Sürüklenen Çocuklar ve Mağdur Çocuklar (s.211-230): SABEV Yayınları: 35
- 2018 Yılı Bilirkişilik Asgari Ücret Tarifesi
<http://bilirkisilik.adalet.gov.tr/dokumanlar/bilirkisilikasgariucrettarifesi/2018%20Bilirki%C5%9Filik%20Asgari%20%C3%9Ccret%20Tarifesi.pdf> Erişim Tarihi 20.09.2018
- 2018 Yılı Bölge Bilirkişi Listeleri
<http://bilirkisilik.adalet.gov.tr/sayfalar/bilirkisilisteleri.html> Erişim Tarihi: 09.10.2018.